

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntö 18.05.2018

STM/1856/2018 ja STM044:00/2018: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Lyhyesti

- Lakiluonnos täyttää erinomaisesti sille määritellyt tavoitteet sekä tukee myös laajempia sote-uudistukselle asetettuja päämääriä.
- Yhden valtakunnallisen järjestäjän ja yhden valtakunnallisen tuottajan malli huomioi hyvin opiskeluterveydenhuollon erityispiirteet.
- YTHS:n rahoitusratkaisu on oikeudenmukainen, kustannusten kasvua hillitsevä sekä opiskelijan edun mukainen.
- On syytä selvittää, miten oikeus YTHS:n tuottamaan opiskeluterveydenhuoltoon voitaisiin tarvittaessa huomioida sote-tuottajille maksettavissa korvauksissa.
- YTHS:n palveluvalikoiman kaventaminen ei ole opiskelijan edun mukaista eikä viisasta terveystaloutta.
- Poliisiammattikorkeakoulussa opiskelevien harjoitteluun suorittavien henkilöiden tulisi olla opiskeluterveydenhuollon ja YTHS:n palveluiden piirissä.
- Esityksen 28 § terveydenhoitomaksun kuittaamisesta opintotuesta ilman opiskelijan suostumusta on puutteellisesti perusteltu. Pykälän tavoitteet ovat SAMOKin mielestä hyviä, mutta puutteellisten perustelujen vuoksi siitä on mahdotonta esittää perusteellista kokonaisarviota.

Yleistä

Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta ja sen mukanaan tuomat muutokset opiskelijoiden terveydenhuoltoon ovat SAMOKin mielestä erittäin hyviä ja erittäin tervetulleita. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS:n palveluiden laajentaminen koskemaan kaikkia korkeakouluopiskelijoita lisää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja parantaa konkreettisesti maan kaikkien ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveyspalveluita.

Lakiluonnos toteuttaa erinomaisesti sille asetetut tavoitteet palvelujen yhdenvertaisuudesta, saatavuudesta ja laadusta. Lisäksi laki tukee laajempia sote-uudistukselle asetettuja tavoitteita, sillä se lisää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta sekä parantaa terveyspalvelujen saatavuutta kustannustehokkaasti. SAMOK kiittääkin kaikkia lain valmisteluun osallistuneita erinomaisesta työstä.

Tällä hetkellä ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto on huomattavan pirstaleista, epätasalaatuista sekä aliresursoitua. Palvelujen laatu ja taso vaihtelee paikkakuntaakohtaisesti, eikä palveluja ole järjestetty yhtenä kokonaisuutena lain vaatimalla tavalla. Kuntien välillä on huomattavia eroja palveluiden resursseissa, laadussa ja saatavuudessa. Siksi ammattikorkeakouluopiskelijat ovatkin jo vuosia toivoneet, että YTHS:n palvelut laajennettaisiin koskemaan kaikkia korkeakouluopiskelijoita. SAMOK painottaakin, että YTHS-laajennus on välttämätön terveyspoliittinen uudistus, jolla varmistetaan että maamme korkeakouluopiskelijat valmistuvat paitsi osaavina, myös hyvinvoivina ja työkykyisinä.

Järjestäminen ja tuottaminen

Lakiluonnoksessa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäjäksi esitetään Kansaneläkelaitosta ja palvelun tuottajaksi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiötä. Esitetyssä mallissa olisi siis yksi valtakunnallinen opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuussa oleva taho ja yksi valtakunnallinen tuottajataho. SAMOKin mielestä esitetty malli on selkeä, tarkoituksenmukainen ja opiskeluterveydenhuollon toiminnan kannalta erinomaisesti toimiva.

Aikaisemmissa selvityksissä (esim. STM 2015:44) on todettu, että opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on perusteltua, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotanto on valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunutta. YTHS on maan johtava opiskeluterveydenhuollon asiantuntijaorganisaatio ja palveluntuottaja, joka on erikoistunut juuri opiskelijoille tyypillisten terveysongelmien ennaltaehkäisyyn ja hoitoon sekä opiskelukyvyyn ylläpitämiseen. On erinomaista, että YTHS:n erityispiirteet ja asiantuntemus huomioidaan sote-uudistuksessa ja opiskeluterveydenhuollon YTHS-malli

halutaan säilyttää. Olisikin ollut sulaa hulluutta pirstoa toimiva opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus ja hajauttaa YTHS:öön vuosikymmenten saatossa kumuloitunut erityisosaaminen maakuntiin.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon irrottaminen kokonaan maakunnista poikkeaa maakunta- ja sote-uudistuksen yleisestä tavoitteesta koota sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut maakuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulle. Tässä tapauksessa poikkeus maakunta- ja sote-uudistuksen yleisistä tavoitteista on kuitenkin erittäin perusteltu, sillä nyt esitetty malli huomioi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon sekä YTHS-mallin erityispiirteet. Poikkeus mahdollistaa myös opiskeluterveydenhuollon YTHS-mallille ominaisen valtakunnallisesti yhtenevän palvelurakenteen.

Maakuntien järjestämisvastuu istuu huonosti yhteen YTHS-mallin kanssa. Mikäli korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuu asetettaisiin maakunnille, olisi niiden itsehallinto opiskeluterveydenhuollon suhteen huomattavan rajattu. Maakunta ei voisi valita palveluntuottajaa ja myös niiden toimintavalta opiskeluterveydenhuollon rahoituksen suhteen olisi vähäinen. Lisäksi esimerkiksi YTHS-malliin kuuluvat veroluonteisen tervydenhoitomaksun kerääminen olisi hyvin haastavaa, sillä maakunnilla ei ole verotusoikeutta.

Maakuntien itsehallinto aiheuttaisi ongelmia myös YTHS:n valtakunnallisen toiminnan kannalta, sillä kukin maakunta vastaa oman alueensa asukkaiden palveluiden toteuttamisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yhteensovittaminen muiden maakuntien kanssa vaatisi huomattavasti hallintotyötä verrattuna yhden järjestäjän malliin. Lisäksi maakuntien itsehallinto johtaisi hyvin todennäköisesti siihen, että opiskeluterveydenhuolto järjestetään eri maakunnissa eri tavoin ja YTHS:n valtakunnallisesti yhtenäinen toimintaperiaate vaarantuisi.

Maakuntien järjestämisvastuu romuttaisi siis lakiesitykselle esitetyt tavoitteet korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisuudesta, korkeakouluopiskelijoiden yhdenvertaisuudesta sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon toiminnallisen kokonaisuuden säilyttämisestä. Kelan järjestäjäasemaan ei kohdistu samanlaisia itsehallinnollisia erityispiirteitä ja vaatimuksia kuin maakuntien asemaan. Kelalla on on muitakin valtakunnallisia järjestämistehtäviä sekä kokemusta YTHS:n toiminnasta. Lisäksi Kela viranomaisena pystyy hoitamaan veroluonteisen terveydenhoitomaksun keräämisen. SAMOKin mielestä päätös Kelan järjestäjäroolista onkin erinomainen.

Rahoitus

Esityksessä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoitusmalliksi esitetään menettelyä, jossa valtio kattaisi 77 % YTHS:n vuosittaisista menoista sosiaaliturvan yleisrahaston kautta ja 23 % menoista katettaisiin opiskelijoilta kerättävällä pakollisella veroluonteisella terveydenhoitomaksulla. YTHS ei keräisi palveluistaan käyntimaksuja. Rahoitusta tarkistettaisiin vuosittain enintään työntekijän eläkelain mukaisella palkkakertoimella. Kaiken kaikkiaan YTHS:n rahoitusratkaisu on SAMOKin näkemyksen mukaan oikeudenmukainen, kustannusten kasvua hillitsevä sekä opiskelijan edun mukainen.

Esitetty rahoitusmalli se yksinkertaistaa huomattavasti YTHS:n nykyistä rahoitusjärjestelyä, jossa osa YTHS:n budjetista katetaan sairausvakuutuslain perusteella, osa korkeakoulupaikkakuntien toimesta, osa käyntimaksuilla ja osa opiskelijakohtaisella terveydenhoitomaksulla. Etenkin lakiluonnoksen ehdotus käyntimaksuttomasta YTHS:stä on kiittämisen arvoisen. On opiskelijan edun mukaista luopua YTHS:n käyntimaksuista. Käyntimaksut nostavat kynnystä hakeutua palveluihin, jolloin hoitoa haetaan vasta pakon edessä. Siksi onkin SAMOKin mielestä järkevämpää kerätä ainoastaan yksi lukukausikohtainen maksu, jolloin opiskelijat eivät käyntimaksujen vuoksi vältele hoitoon hakeutumista, vaan hoitoa haetaan kun tarve ilmenee. Käyntimaksuttomuus edistää siis aikaista hoitoon hakeutumista sekä näin osaltaan ennaltaehkäisee opiskelijoiden sairauksia ja terveysongelmia.

Lakiluonnokseen sisältyy myös ehdotus, jonka mukaan poikkeustilanteisiin varautumista varten valtion talousarvioon tulisi varata kertaluonteinen määräraha, joka vastaisi 12 prosenttia YTHS:n opiskeluterveydenhuollon kokonaiskustannuksista. Äkillinen rahoitustarve voisi muodostua esimerkiksi arvioitua suuremmasta amk-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen käytöstä. Jo nyt tiedetään (mm. STM 2015:44), että amk-opiskelijoille on syntynyt nykyisten puutteellisten palveluiden vuoksi nk. patoutunutta palveluntarvetta etenkin mielenterveyden ja suunterveyden palveluiden osalta. Patouma saattaa realisoitua YTHS-laajennuksen alkuvaiheessa, kun amk-opiskelijat saattavat palvelujen saatavuuden parantuessa käyttää YTHS:n palveluita aluksi huomattavasti enemmän kuin yo-opiskelijat. SAMOKin mielestä onkin hyvä, että tämä skenaario on huomioitu YTHS:n rahoituksessa.

On myös hyvä, että YTHS:n rahoituksen riittävyys on turvattu sitomalla rahoitus työntekijän eläkelain mukaiseen palkkakertoimeen, jossa palkkakulujen kerroin on määrittävänä tekijänä. YTHS:n kulurakenteessa palkkakulut muodostavat lähes 70 % kokonaiskustannuksista, joten indeksikorotus varmistaa, etteivät nousevat palkkakulut vaaranna säätiön taloutta.

YTHS:n rahoituksen kokonaistaso on SAMOKin mielestä riittävällä ja kestäväällä pohjalla. Kuntien valtionosuusjärjestelmästä siirretään YTHS:n budjettiin amk-opiskelijoiden osuus, eli n. 26,5 miljoona euroa. Tämän lisäksi julkinen rahoitusosuus kasvaa n. 9 miljoonalla eurolla.

Vaikka tämä lisääkin julkisen talouden menoja, on muutos on kuitenkin äärimmäisen tarpeellinen. Tarve lisärahoitukselle johtuu pitkälti siitä, että amk-opiskelijoiden palveluita on tähän asti aliresursoitu. Lisärahoitus siis varmistaa sen, että amk-opiskelijoiden terveydenhuolto on jatkossa riittävän laadukasta. SAMOKin mielestä tämä on erinomaista.

Julkisen talouden kannalta YTHS:n rahoitusmalli on hyvin kustannustehokas. Esimerkiksi väestön ikääntymisen johdosta syntyvä sote-menojen kasvua ei opiskeluterveydenhuollon asiakaskuntaan kohdistu. Lisäksi rahoitusmallissa on sisäänrakennettu kustannusten hillinnän kannustin, eli opiskelijoiden 23 prosentin rahoitusosuus. Opiskelijoiden maksaman terveydenhoitomaksun kokonaissummaa ei voi loputtomasti kasvattaa vaarantamatta opiskelijoiden toimeentuloa tai järjestelmän oikeudenmukaisuutta ja legitimitettä. Lisäksi maksu myös hillitsee opiskelijoille itselleen syntyviä haluja kasvattaa YTHS:n menoja tarpeettomasti. Julkisen talouden näkökulmasta maksu toimii siis eräänlaisena Wagnerin lain kumoamismekanismina.

Valinnanvapaus ja opiskelijoista maksettavat kapitaatiokorvaukset

Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus on valinnanvapauslakiluonnoksessa rajattu valinnanvapauden ulkopuolelle. Opiskelija on kuitenkin oikeutettu myös valitsemansa sote-keskuksen tarjoamiin palveluihin, aivan kuten kaikki muutkin kansalaiset.

SAMOKin näkemyksen mukaan terveydenhuoltolain 17 §:n mukainen opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus tulee ehdottomasti rajata valinnanvapauden ulkopuolelle. Yksittäisen opiskelijan opiskelukyvyyn arviointiin ja tukemiseen paras osaaminen on sellaisella terveydenhuollon ammattihenkilöllä, joka tuntee opiskelijaan liittyvän oppilaitoksen terveellisyys- ja turvallisuusolosuhteet ja eri opintoalojen vaatimukset. Pysyväle opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle syntyy käsitys siitä, mitkä ovat juuri kyseisen oppilaitoksen, yksikön tai tiedekunnan vahvuudet ja haasteet opiskelijoiden opiskelukyvyyn näkökulmasta. Tällaista tietoa ei synny, jos opiskeluterveydenhuolto on valinnanvapauden piirissä ja yhden oppilaitoksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta vastaa moni eri toimija.

Opiskelijalla on kuitenkin jo yhdenvertaisuuden nimissä oltava muiden kansalaisten tapaan oikeus valita oma sote-keskuksensa. Tätä tukee myös se, ettei YTHS tuota kaikkea opiskelijan tarvitsemaa terveydenhuoltoa. On siis selvää, että myös korkeakouluopiskelijat ovat valinnanvapauden piirissä ja että korkeakouluopiskelijoista maksetaan kiinteä korvaus heidän valitsemalleen suoran valinnan palvelujen tuottajalle. Tämä kuitenkin lisää riskiä julkisen talouden näkökulmasta, koska kiinteä korvaus maksetaan riippumatta siitä tarvitsevatko tai käyttävätkö ko. opiskelijat näitä palveluja.

Riskiä hillitsisi se, että korkeakouluopiskelijoiden mahdollisuus käyttää YTHS:n palveluja otettaisiin huomioon kiinteän korvauksen tason määrittelyssä. SAMOKin mielestä onkin

syitä selvittää, miten opiskelijastatus voidaan tarvittaessa huomioida sote-keskuksille maksettavissa korvauksissa. Oikeus YTHS:n tuottamaan opiskeluterveydenhuoltoon lieneekin syytä huomioida kapitaatiokertoimissa samaan tapaan kuin esimerkiksi asiakkuus työterveyshuollossa.

Opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoima

Opiskeluterveydenhuollon päätehtävä on opiskelukyvyn tukeminen. Opiskeluterveydenhuolto on kokonaisuus, johon kuuluu opiskeluyhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden edistäminen, ongelmien ennaltaehkäisy ja terveyden edistäminen sekä sairauksien hoito. Sen osia ovat yleisterveyden, suunterveyden, mielenterveyden ja seksuaaliterveyden palvelut. Tämä laissa määritelty kokonaisuus turvaa parhaiten opiskelijoiden opiskelukykyä ja hyvinvointia ja näin mahdollisuuksia opiskella ja valmistua.

Opiskelukykyä tukeakseen YTHS tarjoaa tällä hetkellä muutamia tarkasti rajattuja erikoislääkäripalveluja, eli esimerkiksi suukirurgin, ihotautilääkärin, psikiatrin sekä gynekologin palveluja. Erikoislääkäripalveluilla on pyritty vastaamaan ikäryhmälle tyypillisiin terveysongelmiin.

Terveydenhuoltolain 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto mukaan lukien. YTHS:n Erikoislääkäripalvelut on tähän asti katsottu terveydenhuoltolain mukaisiksi palveluiksi ja ne ovatkin olleet opiskelijan terveyden kannalta äärimmäisen tarpeellisia palveluita. Kuitenkin lakiesitys rajaa kaikki erikoislääkäripalvelut psykiatreja lukuunottamatta opiskeluterveydenhuollon, ja näin myös YTHS:n, palveluvalikoiman ulkopuolelle. Tämä ei mielestämme ole opiskelijan edun mukaista eikä myöskään terveystaloudellisesti viisasta.

On selvää, että mikäli opiskelija ei saa palvelua opiskeluterveydenhuollosta, on kynnys hakeutua palveluun huomattavasti korkeampi. Riskiksi muodostuu myös se, että opiskelija ei silloin saisi hoitoa terveydenhuollon ammattihenkilöiltä, joilla on asiantuntemus nuoruuteen kehitysvaiheena sekä opiskeluun elämänvaiheena liittyvistä terveyden vaikuttavista tekijöistä. Hoitoa antavat työntekijät eivät tuntisi yksittäisen opiskelijan opiskelu- alan ja opiskelun terveysriskejä, joita ei siten voitaisi johdonmukaisella tavalla huomioida opiskelijan terveysongelman arvioinnissa ja hoidossa. Opiskelijan opiskelukyvyn vaikuttavia terveysongelmia hoitaisivat työntekijät, joilla ei olisi opiskelukyvyn vaikuttavien tekijöiden ymmärrystä ja opiskeluympäristön ja -yhteisön tuntemusta, eikä tukea.

Vastaanottokäynneillä saadaan arvokasta yksittäisen opiskelijan kokemusta ja tietoa yhteisöllisen työn tueksi. Vastaavasti yhteisöllinen työ antaa tietoa yksilön kohtaamisessa hänen opiskeluympäristöstään. Näin voidaan esimerkiksi huomioida alakohtaisia riskitekijöitä ja altisteita sekä kolmen vuoden välein tehtävissä opiskeluympäristön

tarkastuksissa, yksilöiden terveystarkastuksissa että sairaanhoidollisilla käynneillä. Mitä enemmän opiskelijan palveluita hajautetaan YTHS:n ja maakunnan välille, sitä suurempi riski on sille, että olennainen tieto jää saamatta ja hyödyntämättä. Jatkossa opiskelijan palveluohjaukseen ja tiedonkulkuun maakunnan ja YTHS:n välillä onkin kiinnitettävä erityistä huomiota.

SAMOK kuitenkin kiittää lain valmistelijoita siitä, että psykiatrit kuuluvat jatkossakin opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoimaan ja että tämä tehdään eksplisiittisesti selväksi terveydenhuoltolakiin esitetyllä muutoksella. Mielenterveyden ongelmat ovat opiskelijoilla huomattavan yleisiä ja niihin on SAMOKin mielestä kiinnitettävä erityistä huomiota. Opiskelijoiden mielenterveysongelmat ovat kasvaneet vuosien saatossa hälyttävästi: esimerkiksi masennusdiagnoosi on nyt 10,2 %:lla opiskelijoista, kun 2000-luvun alussa osuus oli 3,6 %. Psykkisiä vaikeuksia on 30 %:lla opiskelijoista. YTHS:n selvitysten mukaan joka toinen mielenterveysvastaanotolle ohjautuvista opiskelijoista on opiskelukyvytön. On hyvä, että opiskeluterveydenhuollon mielenterveyspalveluja ei sote-uudistuksessa pirstota.

YTHS:n palveluihin oikeutetut henkilöt

Lakiluonnoksen mukaan YTHS:n palveluihin olisivat jatkossa oikeutettuja kaikki läsnäolevat tutkinto-opiskelijat, mukaan lukien kaikki ammattikorkeakouluopiskelijat, ja ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat sekä kansainväliset tutkinto-opiskelijat. Tilauskoulutuksen piirissä olevat opiskelijat sekä vaihto-opiskelijat on rajattu palvelujen ulkopuolelle. Jatkossa YTHS:n palveluiden piirissä olisi siis yhteensä n. 250 000 opiskelijaa.

SAMOK kannattaa lämpimästi sitä, että jatkossa kaikki ammattikorkeakouluopiskelijat, mukaan lukien ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat, kuuluvat YTHS:n palveluiden piiriin. Tämä lisää yhdenvertaisuutta eri tutkintoja suorittavien opiskelijoiden välillä. Myös rajaaminen tutkintoon johtavaan koulutukseen on nykykäytännön mukaista ja kaikin puolin viisasta.

Sen sijaan se, että vaihto-opiskelijat on rajattu YTHS:n palveluiden ulkopuolelle, on SAMOKin mielestä valitettavaa, vaikkakin ymmärrettävää. Mielestämme koko opiskelijayhteisön olisi syytä olla opiskeluterveydenhuollon palveluiden piirissä. On myös syytä huomata, että esimerkiksi YTHS:n tekemä yhteisöterveystyö kohdistuu välillisesti myös vaihto-opiskelijoihin, mutta tätä ei huomioida YTHS:n rahoituksessa. Jatkossa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että maakunnat ovat todella valmiita palvelemaan niitä n. 10 000 vaihto-opiskelijaa, jotka opiskelevat vuosittain Suomessa. Näiden opiskelijoiden pääsääntöinen asiointikieli on englanti ja heidän hoidontarpeensa saattavat erota huomattavastikin suomalaisista opiskelijoista.

Lisäksi SAMOK kritisoi sitä, että poliisiammattikorkeakoulussa opiskelevat, mutta harjoitteluaan suorittavat henkilöt on rajattu harjoittelunsa ajaksi YTHS:n palveluiden

ulkopuolelle. Tätä perustellaan esityksessä sillä, että harjoitteluaan suorittava opiskelija on virkasuhteessa ja näin myös työterveyshuollon piirissä. Tämä taas lisää päällekkäisen vakuutussuojan muodostamaa taloudellista riskiä julkiselle taloudelle. Ehdotus ei kuitenkaan ole opiskelijan edun mukainen, sillä opiskelijan YTHS:öön muodostama hoitosuhde katkeaisi harjoittelun ajaksi. Tarve opiskeluterveydenhuollolle ei kuitenkaan katoa harjoittelun aikana eikä työterveyshuollossa ole erityisosaamista opiskelijoille tyypillisiin ongelmiin. On myös syytä huomata, että poliisin tutkintoon kuuluu harjoittelun välissä toteutettava kolmen viikon lähiovetusjakso, jolla edellytetään läsnäoloa.

SAMOKin näkemys on, että päällekkäisistä vakuutussuojista julkiselle taloudelle koituva rahoitusriski olisi syytä huomioida ensisijaisesti sote-tuottajien kapitaatiokorvauksissa. Opiskelijastatus ja työterveyshuollon asiakkuus voitaisiin tarvittaessa huomioida kapitaatiokertoimessa. Tämä ratkaisu sekä vähentäisi riskiä julkiselle taloudelle että palvelisi opiskelijan etua, kun hoitosuhde YTHS:öön ei katkea.

Terveydenhoitomaksun kuittaaminen

Lakiluonnoksen 28 §:ssä esitetään, että mikäli kun opiskelija ei ole maksanut terveydenhoitoa maksua oma-aloitteisesti eikä hän ei ole maksanut maksua Kelan lähettämän maksukehotuksen perusteella, voitaisiin maksu kuitata ilman opiskelijan suostumusta opiskelijalle maksettavasta opintorahasta.

Esitettyä pykälää ei käsitelty lakia valmistelleessa työryhmässä, mikä on SAMOKin mielestä perin oudoksuttavaa. Kyseessä on säädös, joka vaikuttaa huomattavasti opiskelijaan ja tämän asemaan. Siksi tämänkaltaisia esityksiä olisi ollut syytä käsitellä siinä lainvalmistelun vaiheessa, jossa läsnä oli opiskelijoiden aseman asiantuntijoita ja opiskelijoita edustavia tahoja.

Mahdollisuus kuitata terveydenhoitomaksu opintorahasta on sinänsä järkevä sekä tuensaajan että järjestelmän näkökulmasta: Näin toimittaessa opiskelija välttyy maksuhäiriömerkinnältä ja ylimääräisiltä perintä- ja ulosottokuluilta. Menettelytapa on myös nopea sekä hallinnollisesti kustannustehokas ja lisäksi se osaltaan turvaa järjestelmän rahoituksen kestävyyttä.

Toisaalta oikeus kuitata terveydenhoitomaksu ilman opiskelijan suostumusta on ongelmallinen, eikä luonnoksessa ole riittävästi arvioitu sen vaikutuksia esimerkiksi tuensaajan asemaan. Kelalla on toki tälläkin hetkellä oikeus kuitata esimerkiksi tulorajojen ylittymisen takia liikaa maksettua tukea opintorahasta, mutta toimeen vaaditaan opiskelijan suostumus. Ylipäätään oikeus kuitata maksuja Kelan maksamista tuista liittyy pääsääntöisesti tukien takaisinperintään, joka ei ole tilanteena täysin verrannollinen pakollisen veroluonteisen maksun maksamatta jättämiseen.

Koska pykälän vaikutuksia tuensaajan asemaan tai järjestelmän rahoituksen kestävyys ei ole juurikaan eritelty, on säädöstä vaikea arvioida. SAMOK kannattaa tavoitteita siitä, että järjestelmä on kustannustehokas ja että opiskelija ei terveydenhoitomaksun vuoksi joudu perintä- ja ulosottoimien kohteeksi. Nykyisen lakiesityksen perusteella on kuitenkin hankalaa arvioida, vaatiiko järjestelmän kestävä rahoitus todella sitä, että opintorahaan kajotaan ilman tuensaajan suostumusta.

Luonnoksen 28 § kaippaa SAMOKin mielestä selkeämmät perustelut. Ilman tuensaajan suostumusta tapahtuva kuittaaminen on poikkeuksellinen menettely, sillä muut Kelan myöntämiin tukiin liittyvät kuittaamiset vaativat suostumusta. Toisaalta terveydenhoitomaksun kuittaaminen vertaantunee tilanteenna Kelan maksamien tukien takaisinperinnän sijaan esimerkiksi veroluonteiseen sairausvakuutusmaksuun, joka taas peritään työntekijän palkasta ilman työntekijän suostumusta. Nykyisellään tätä ei perusteluteksistä kuitenkaan voi päätellä.

Esitetyn pykälän tavoitteisiin ja pääasialliseen sisältöön SAMOKilla ei ole huomautettavaa, sillä nykyisellään esityksen 28 § palvelee mielestämme sekä opiskelijan että järjestelmän etua. Olisi kuitenkin suotavaa, että pykälän perustelutekstissä avattaisiin tarkemmin edellä mainittuja seikkoja sekä selvitettäisiin, ettei maksun kuittamiselle ilman tuensaajan suostumusta ole muiden lakien luomia juridisia esteitä.

Helsingissä 15.5.2018

Marko Grönlund
puheenjohtaja

Miikka Lönnqvist
toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Eero Löytömäki
sosiaalipoliittinen asiantuntija
eero.loytomaki@samok.fi
050 389 1015